

קורס מורי דרך תשע"ז (2016 – 2017)

בית הספר לתאגרות אתגרית, המכללה האקדמית בוינגייט

דו"ח סיור 59

נצרות בירושלים (הר הזיתים והר ציון)

נועם זיו

מסלול הסיור (אתרים מרכזיים):

בהר הזיתים: מסגד/כנסיית העלייה לשמים, כנסיית פאטר נוסטר, מצפה רחבעם, דומינוס פלוויט, קבר מרים ומערת הבגידה, גת שמנים.

בהר ציון: שער ציון, כנסיית הדורמיציון, קבר דוד וחדר הסעודה האחרונה, כנסיית סנט פטרוס אין גליקנטו

תאריך הסיור: 10.7.2017

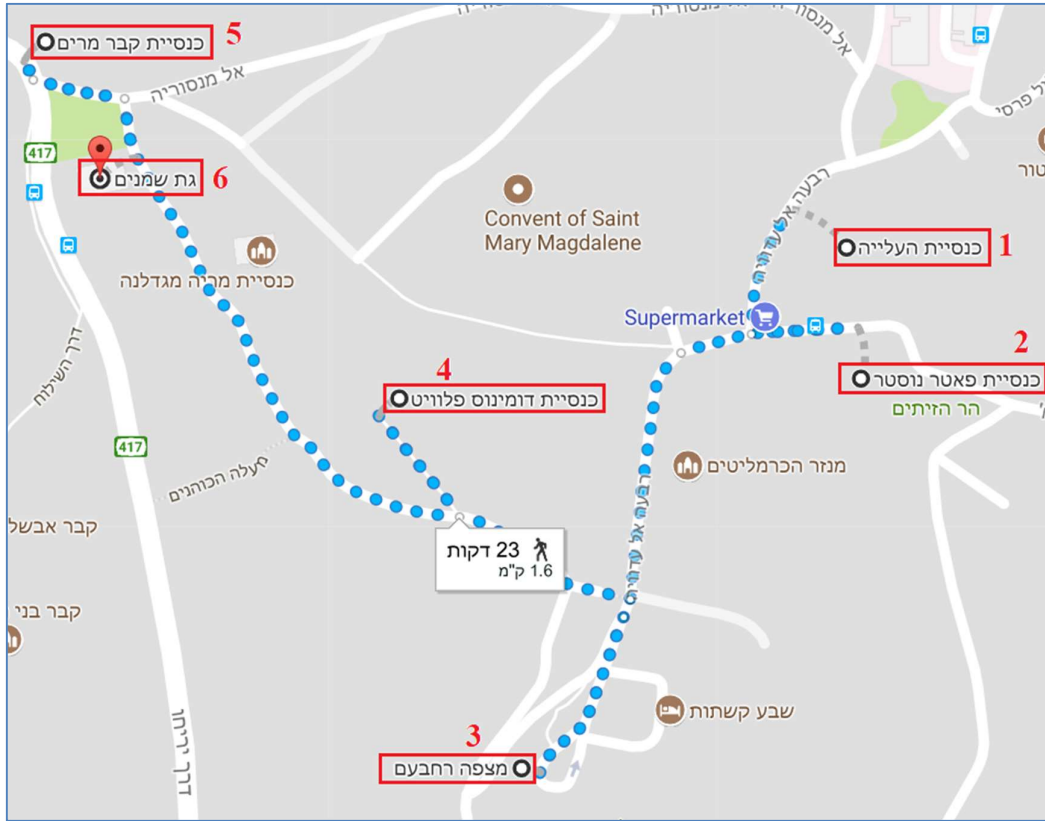
מדריך הסיור: איילת אורפז

לו"ז ומנהלות

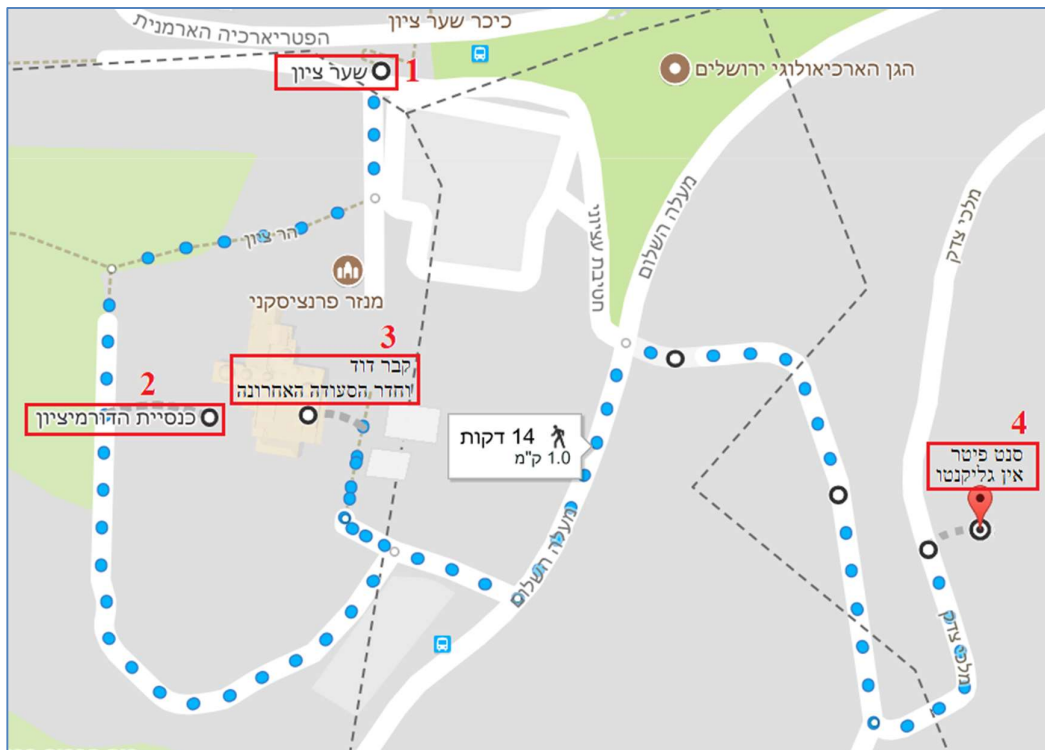
מ...	עד...	פירוט הפעילות	מנהלות ועזרים	הערות
7:20	7:50	הפסקת בוקר בלטרון		שירותים, מזנון
7:50	8:40	נסיעה להר הזיתים		
<p>בכל הסיור: נדרש ביגוד צנוע (ללא גופיות, כפכפים, ומכנסיים מתחת לברך). גברים: יש להסיר כיסוי ראש באתרים נוצריים ולחבוש כיסוי ראש בקבר דוד</p>				
8:40	9:25	מסגד/כנסיית העלייה לשמים	אין חניית אוטובוסים קרובה, יש להוריד את הקבוצה ולנסוע. (ניתן לחנות במצפה רחבעם). המקום בבעלות הווקף המוסלמי. אסור לערוך מיסות או טקסים נוצריים אחרים. פתוח כל יום, כל היום (אין הפסקת צהריים) תשלום 5 ש"ח לראש במזומן בלבד.	
9:25	9:30	הליכה לפאטר נוסטר		
9:30	10:20	כנסיית פאטר נוסטר	תשלום 10 ש"ח לראש במזומן בלבד. שעות פתיחה 8:30 עד 15:00 לברר לגבי הפסקת צהריים סגור בימי א'.	שירותים
10:20	10:30	הליכה למצפה רחבעם		
10:30	11:00	תצפית הר הזיתים (מצפה רחבעם)	תצפית מצוינת בהקשר "השבוע הקדוש" בחיי ישוע.	
11:00	11:15	הליכה לדומינוס פלוויט	דרך רחוב רבעה אל עדוויה. הירידה תלולה מאוד וחלקלקה בעיקר אם הכביש רטוב.	
11:15	11:35	דומינוס פלוויט		
11:35	11:45	הליכה לקבר מרים	הירידה תלולה מאוד וחלקלקה בעיקר אם הכביש רטוב	
11:45	12:20	קבר מרים + מערת הבגידה	המקום מנוהל ע"י ארמנים ויוונים לסירוגין מדי יום. בימים של היוונים (יושבים מימין לכניסה בימים אי-זוגיים), הפסקת הצהריים נדחית ל 13:00. בימים של הארמנים (יושבים משמאל לכניסה בימים זוגיים) הפסקה ב 12:30. כמו כן לאחרונה כומר ארמני דורש מיהודים להוריד כיפות (הפרת סטטוס-קוו). יש תחנת משטרה קרובה לטיפול בנושא.	

שירותים		גת שמנים	13:05	12:20
	איסוף ע"י האוטובוס בכביש ממול כנסיית גת שמנים הורדה בחניון שער ציון. האוטובוס לא יכול להישאר בחניון	נסיעה לשער ציון	13:20	13:05
	ניתן לאכול על הספסלים מחוץ לשער או ללכת לרובע הארמני או היהודי	הפסקת צהריים שער ציון	14:00	13:20
		שער ציון	14:15	14:00
		הליכה לדורמיציון	14:20	14:15
שירותים בתשלום 3 שח		כנסיית הדורמיציון	14:55	14:20
		הליכה לקבר דוד	15:00	14:55
שירותים		קבר דוד וחדר הסעודה האחרונה	15:50	15:00
		הליכה לסנט פטרוס אין גליקנטו	16:00	15:50
שירותים, מזנון, חנות מזכרות	תשלום: וואוצ'ר 10 שח לאדם מזומן 8 שח לאדם שעות פתיחה 8:30-17:30 בימי השבוע. יום א' סגור. הנגשה לנכים: רק קומה 1 ו-3. קומה 2 אינה מונגשת.	כנסיית סנט פטרוס אין גליקנטו	17:15	16:00

מפת ההליכה בהר הזיתים

מפת ההליכה בהר ציון

תכני ההדרכה

אתר	תוכן ההדרכה
<p>הר הזיתים</p>	<p>נמצא ממזרח לעיר העתיקה של ירושלים. מקור שמו של ההר בכרמי הזיתים שכיסוהו בעבר. הר הזיתים קדוש ליהודים, לנוצרים ולמוסלמים, ומסורות רבות קשורות בו.</p> <p>הר הזיתים הוא חלק מהגבול המערבי של מדבר יהודה. בינו לבין העיר העתיקה של ירושלים חוצץ נחל קדרון (עמק יהושפט). ההר שייך לרכס ההררי המקיף את ירושלים ממזרח לאורך כ-3.5 קילומטרים ובו 3 פסגות בולטות: הר הצופים, המתנשא לגובה 826 מטר, הר הזיתים (815 מטר) והר המשחית, שהוא הפסגה הדרומית של הרכס (747 מטר).</p> <p>רכסי הר הצופים והר הזיתים בנויים מסלעי משקע ימיים מחבורת הר הצופים מתקופת הסנון והיא כוללת את תצורת מנוחה (קירטון לבן ורד) ואת תצורת משאש (שכבות צור כהה וקשה).</p> <p>הקירטון הרך נוח מאוד לחציבה, אולם אינו מתאים כחומר גלם לבניית בתים. זו אחת הסיבות שרכס הר הזיתים לא נבנה בתקופות הקדומות אולם נבחר כאתר מועדף לחציבת מערות קבורה (שכן קבורה בתוך העיר היתה אסורה ע"פ ההלכה היהודית). התקדשות ההר והמסורות שהתפתחו אודותיו גרמו לרצף של קבורה על הר הזיתים הנמשך עד היום, וזהו בית הקברות הפעיל העתיק ביותר בעולם.</p>
<p>הר הזיתים: מסגד/כנסיית העלייה לשמיים</p>	<p>מסגד/כנסיית העלייה לשמיים הוא המקום החשוב ביותר לנצרות על הר הזיתים. ע"פ המסורת, מכאן עלה ישוע לשמים 40 יום לאחר תחייתו מהמתים.</p> <p>העלייה לשמיים מתוארת רק אצל לוקס, שכתב את הבשורה עפ"י לוקס ומעשי השליחים: "50 הוא הוציא אותם עד בית ענניה, נשא את ידיו ובכרם. 51 בפעם שברך אותם נפרד מהם ונשא השמימה. 52 הם השתחוו לו ונחזרו לירושלים בשמחה גדולה, 53 והתמידו להיות במקדש כשהם מברכים את האלהים." (לוקס כד 50-53).</p> <p>במקום בו עמדה כנסייה מהמאה ה-4 לספירה בנו הצלבנים כנסייה מתומנת ומוגנת, ממנה נשאר הקירות החיצוניים והאדיקולה, המבנה הקטן, המתומן גם כן, העומד במרכז המתחם. ברצפת המבנה משולבת אבן ("סלע העלייה לשמים") שבה נתן לראות את טביעת כף רגלו של ישוע.</p> <p>לאחר שהמוסלמים כבשו את המקום מידי הצלבנים ב-1187 הם הפכו את הכנסייה למסגד ולכן נושא המקום שני שמות – מסגד העלייה וכנסיית (או קפלת) העלייה.</p>

המוסלמים לא מאמינים שישו הוא בן האלוהים אבל רואים בו נביא חשוב ולכן הסבו את הכנסייה למסגד. בכנסייה הצלבנית האבן הנושאת את טביעת רגלו של ישו הייתה מוצבת במרכז החדר אבל כשהמוסלמים הפכו את המקום למסגד הם הזיזו את האבן מספר סנטימטרים לכיוון דרום, לכיוון מכה – הכיוון אליו הם מתפללים. כיום יש למקום סטטוס מיוחד, המקום משמש כמסגד ורק ביום בו הנוצרים מציינים את עליית ישו השמימה המקום הופך לכנסייה. זהו המקום היחיד בעולם המשמש גם כמסגד וגם ככנסייה.

ארכאולוגיה

בכנסייה נתגלו 2 שכבות: **ביזנטית וצלבנית**.

כבר בסוף המאה ה-4, בשנים 391-392, נבנתה כנסייה שהוקדשה לעליית ישוע לשמים. הכנסייה נבנתה ע"י **פומפניא**, והתארוך הוא ע"פ כתבי **איגריה** שביקרה בין השנים 381-384, וכתבה "עלינו למקום העלייה לשמים" ולא ציינה כנסייה. הכנסייה הביזנטית הייתה **עגולה** (כמו הדורמיציון, והרוטונדה בכנסיית הקבר), שבמרכזה מקום העלייה לשמים. כיום לא רואים שום שריד ביזנטי (השלטים מטעים).

במאה ה-12 בנו כנסייה מתומנת **צלבנית** על גבי הביזנטית. רואים את שרידי העמודים של המתומן החיצוני, בין העמודים הייתה קשת, והכנסייה הייתה פתוחה לכיפת השמיים, כדי לאפשר לישוע לחזור. הכנסייה הצלבנית לא נבנתה על סלע אם אלא על אדמה כבושה, ולכן יכלו לראות את

טביעת הרגל באדמה הכבושה. בסיסי העמודים צלבנים, בסיס הקירות מסביב צלבני. בכותרת העמוד מדרום – **גריפון**, סמל ימי ביניים – ראש של עיט וגוף של אריה. כך גם ישוע – גם אלוהי בשמים וגם בארץ.

ישוע יחזור דרך הר הזיתים. הר הזיתים הוא החיבור בין שמים לארץ. במסורת היהודית – להר הזיתים תפקיד לחבר בין העיר למדבר, המקום שממנו השכינה תעזוב את ירושלים.

למה נבנתה הכנסייה דווקא כאן?

1. זו הנקודה הגבוהה ביותר

2. היא מול ירושלים

המוסלמים לא הרסו את הכנסייה במאה ה-7.

אולם הטראומה הצלבנית שינתה את המצב – כנסיית **סנט אנה** הפכה ל**חנקת אלסלהיה**, חדר הסעודה האחרונה הפך למסגד.

וגם כאן, אחרי המאה ה-13 סגרו את המבנה הפנימי, קירו אותו בכיפה, ובנו מחדש את הקירות. ב 1009 בח'ליף הפאטימי אל-חאפם **באמר אללה** מחריב את הכנסייה.

ב 1187 **סלאח א דין** מביס את הצלבנים בגליל אבל גם בירושלים.

1192 הוא מכריז על האתר כ**ווקף**- הקדש מוסלמי.

הסיבה: ישוע (עיסא) קדוש גם לאסלאם.

תפיסת האסלאם את ישוע שונה הן מן התפיסה הנוצרית הרואה בישו את בן האל, שהקריב עצמו לכפרת חטאי האנושות, והן מן התפיסה היהודית הרואה בו משיח שקר.

המוסלמים מאמינים ש**עיסא** הוא נביא שנשלח אל העולם כדי להביא לעולם את דברי האל והוראותיו כיוון שאלה שובשו בידי בני האדם.

מבחינה זו אין הוא שונה מכל נביא אחר באסלאם.

הקוראן מכנה אותו מפורשות "משיח" ו"הבטחת האלוהים", ומציין שאלוהים הבטיח מפורשות למרים כי בנה יהיה המשיח, אך האמונה הנוצרית באלוהיותו של ישו ובשילוש הקדוש, לעומת זאת, זוכה להתנגדות חריפה מצד האסלאם, בטענה שהיא סותרת את המונותאיזם.

באסלאם, מורשתו של **עיסא** נחשבת לחלק ממסר אלוהי מתמשך וממערכת צדק הנחשפת בהדרגה לאנושות בידי אללה.

המוסלמים רואים את עיסא וכן נביאים תנכיים אחרים כאברהם, נח, יוסף, משה ודוד - כמוסלמים.

עיסא נחשב כנביא הגדול האחרון שהתקיים לפני הנביא **מוחמד**.

הוא קיבל מאלוהים את תורת ה**אינג'יל**, הדומה בתכניה לברית החדשה.

המוסלמים מאמינים שהברית החדשה הקיימת היום היא עיוות של הברית המקורית ואיננה מייצגת אותה. ע"פ המסורת המוסלמית, ישוע נצלב אך לא מת על הצלב. הוא מוחלף במישהו אחר ואלוהים לוקח אותו אליו. הסיפור מופיע בקוראן בווריאציה שונה מהברית החדשה.

במאה ה-16 נבנה מסגד צמוד מחוץ למתחם זה (מדרום-מערב), ובו מתפללים היום המוסלמים. קשתות האדיקולה נחסמו והכיפה שהיתה פתוחה במרכזה- נסגרה.

המינרט שממערב למבנה מאוחר יותר, מהתקופה העות'מנית.

מסגד כנסיית העלייה שייך ל**וואקף**.

"הסכם הסטטוס-קוו של האתרים הקדושים לנצרות" קובע שאין לשנות כלום מהמצב כפי שהיה במאה ה 19.

אסורה ליטורגיה נוצרית למעט קריאת כתבי קודש ושירה.

יוצא הדופן הוא יום אחד בשנה -**יום העלייה לשמים**, 40 יום אחרי חג ה**פסחא**.

החצר הייתה מקורה אך גגה הרוס כיום.

בקיר המזרחי של החצר יש שלושה מזבחות ואחד נוסף מדרום להם.

ביום העלייה האורתודוקסי, הסורים, הארמנים, הקופטים והיוונים מקימים לכבוד החג מזבחות זמניים, ומעליהם סוכך כדי להגן עליהם.

הקתולים מביאים מזבח חמישי נייד.

במבנה ובדופן הפנימי של הקירות החיצוניים קבועות טבעות ברזל, שבעזרתן העדות מקימות אוהלים.

המקום חשוב, ומכל הכנסיות באים לבקר כאן.

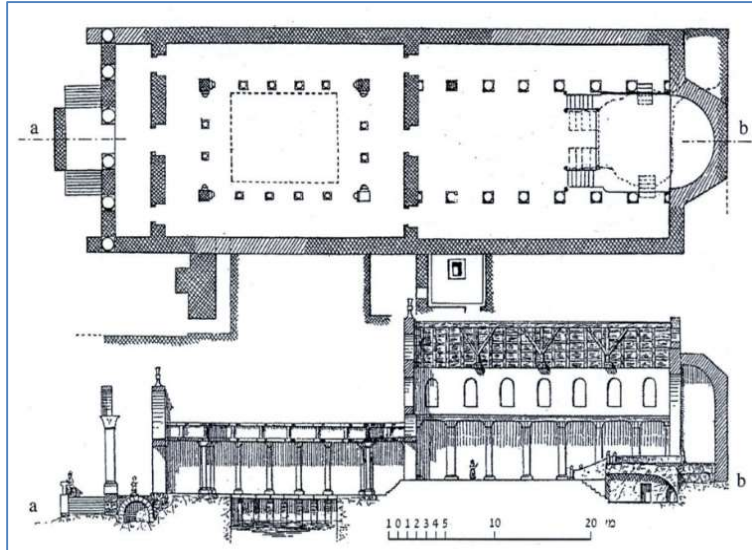
<p>ממערב למסגד כנסיית העלייה – "מנזר מול העלייה", יוני-אורתודוקסי. ממזרח למסגד כנסיית העלייה – "מנזר העלייה" הרוסי. בית החושן – מטרתו ליצור רצף יישובי של עמותת אלעד. עטרת כוהנים יושבת בעיר העתיקה. ממזרח לכביש נמצא קבר ששייך ל-3 דתות ולו 3 מסורות:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. נוצרית – המקורית, הקדומה – פֶּלְגֵיָה, הנזירה שהגיעה מאנטיוכיה והתחפשה לנזיר. 2. מוסלמית – רַבְעָה אֶלְעֵדוּוּיָה, סופית משכילה מעיראק, שיש לה קבר גם בבצרה. 3. יהודית – מהמאה ה-14 – קברה של חולדה הנביאה, מימי ירמיהו הנביא. ע"פ התוספתא, חולדה נקברה דרומית להר הבית, ומכאן מקור שמם של שערי חולדה בכותל הדרומי. <p>בפועל – המוסלמים מחזיקים במקום, ושם הרחוב הוא לפי המסורת המוסלמית – רבעה אלעדוויה.</p>	<p>הליכה לפאטר נוסטר</p>
<div data-bbox="183 737 821 1228" data-label="Image"> </div> <p>כנסיית אבינו שבשמים (בלטינית Pater Noster) מנציחה את תפילת פאטר נוסטר שלימד ישוע את תלמידיו במערה שבמתחם הכנסייה (לא מאירועי השבוע הקדוש). התפילה נקראת גם "תפילת האדון" והיא מופיעה בנוסחים שונים בספרי הבשורה מתי ולוקאס:</p> <p>הנוסח על פי מתי:</p> <p>"לכן כה תתפללו: אבינו שבשמים, יתקדש שמך, תבוא מלכותך ייעשה רצונך כאשר בשמים גם בארץ. את לחם חוקנו תן לנו היום, ומחל לנו על חובותינו כאשר מחלנו גם אנחנו לחיבנו. ואל תביאנו לידי ניסיון, כי אם תחלצנו מן הרע כי לך הממלכה והגבורה והתפארת לעולמי עולמים אמן"</p> <p>הנוסח על פי לוקס:</p> <p>"ויאמר אליהם כי תתפללו אמרו: אבינו, יתקדש שמך, תבוא מלכותך. את לחם חוקנו תן לנו יום-יום, ומחל נא על חטאתנו כי מוחלים גם אנחנו לכל החייב לנו. ואל תביאנו לידי ניסיון כי אם-הצילנו מן-הרע."</p> <p>התפילה בנוסחיה השונים מזכירה את הקדיש היהודי ותפילות יהודיות אחרות.</p> <p>במתחם הכנסייה שוכנים שרידים של שתי כנסיות נוספות:</p> <p>כנסיית העלייה לשמים הביזאנטית (אלאונה) ויסודות כנסייה חדשה שלא הושלמה – כנסיית הלב הקדוש.</p> <p>האתר בבעלות נזירות כרמליטיות (המסדר הכרמליטי) - מסדר נזירים קתולי שנוסד במאה ה-12 על ידי נזיר בשם ברתולד בהר הכרמל, ומכאן שמו). הכרמליטים עוסקים בתפילה ולא במיסיון.</p>	<p>הר הזיתים: כנסיית פאטר נוסטר</p>

מבנה הכנסייה

במקום 4 שכבות: ביזנטי, צלבני (אין שרידים), המאה ה-19 והמאה ה-20.

הכנסייה הראשונה נבנתה ע"י **הלנה** במאה ה-4 – כנסיית **האלאונה** = הזיתים. הכנסייה המקורית (ביזנטית) נבנתה על מערה ששימשה כ**קריפטא**, שבה לפי המסורת ישוע לימד על אחרית הימים. הכנסייה נבנתה במדרון ההר, בשלושה מפלסים הקשורים זה לזה ע"י גרמי מדרגות.

ממערב (במקום שבו אנו יושבים) נבנה **פורטיקו** (מבנה שער מקורה על עמודים), שנישא על שישה עמודים, ממנו הוליך גרם מדרגות לחצר מוקפת עמודים (**פריסטיל**).

גרם מדרגות נוסף הוליך ממנו לבסיליקה. במזרח דרום-מזרח נמצא אגן טבילה (**בפטיסטריום**).

לאחר חורבן הכנסייה

בכיבוש הפרסי, היא שוקמה ע"י הצלבנים **במאה ה-12**, ונקראה על שם תפילת "**אבינו שבשמים**" (**פאטר נוסטר**).

בתקופתם הכנסייה הוקדשה לשתי המסורות: ללימוד על **אחרית הימים** וללימוד על **התפילה**. על הקירות קבועים יותר מ-170 טבלאות ועליהן כתובה התפילה בשפות שונות. הצליינים מתרגשים למצוא כאן את התפילה בשפתם. את הכנסייה בנו שני אחים דניים. לא נמצאו שרידים של הכנסייה הצלבנית, יש רק אנדרטה לזכרם.

בשנות ה-70 של המאה ה-19 הגיעה **אורלי דה בוסי**, קנתה את השטח עבור צרפת, ובשנת 1874 בנתה מנזר עם **קלויסטר** ממזרח לכנסיית אלאונה, ולידה (מצפון-מזרח) את מנזר האחיות הכרמליתיות (המתבודדות מסטלה מריס בחיפה) המחזיקות במקום. בתמורה לכך ביקשה **דה בוסי** להיקבר במקום.

בשנות ה-20 של המאה ה-20 החליטה ממשלת צרפת לשקם את כנסיית האלאונה הביזנטית. נערכו חפירות, שוקמו הקירות, סומנו העמודים, שוקמה הקריפטא, והרסו את הקיר המערבי של הכנסייה מהמאה ה-19.

קראו לה **כנסיית הלב הקדוש**, היא לא הושלמה – אין לה גג. הקריפטא נמצאת מתחת למזבח החדש שבמרכז החצר הפתוחה של הכנסייה המשוקמת. בקריפטא נמצאת המערה הביזנטית. לכנסייה יש 2 מסורות ו-2 שמות: **אלאונה ופאטר נוסטר**.

	<p>במקום מבקרים פרוטסטנטים – בחצר ובמערה, אך לא בכנסייה, שהיא קתולית. הקתולים נכנסים גם לכנסייה.</p>
<p>הר הזיתים: תצפית רחבעם</p>	<p>המצפה על שמו של רחבעם זאבי, איש הפלמ"ח, אלוף בצה"ל ושר התיירות, שנרצח בשנת 2001 עת שהה במלון "הייאט" בהר הצופים.</p> <p>הר הזיתים הוא רכס הנמשך צפון-דרום ומפריד בין ירושלים ומדבר יהודה. ע"פ המסורת היהודית פה תחילת תחיית המתים, לכן הפך ההר למקום קבורה נחשק ע"י יהודים מכל העולם.</p> <p>לפי מסורת אחרת הימים המוסלמית, ביום הדין, מהר הזיתים ייבנה גשר חד כתער ודק כחוט השערה, הגשר יהיה מונח על שבע קשתות, ועליו יעברו כל באי עולם. הצדיקים יעברו בקלות, הרשעים יפלו באמצע אל הוואדי, וילכו לגיהנום.</p> <p>מהתצפית ניתן לראות את רוב הנקודות החשובות בשבוע האחרון לחיי ישוע (את חלקן לא רואים אך ניתן להצביע לכיוון כללי):</p> <ul style="list-style-type: none"> ● בית עניה (אל-עזרייה של ימינו) – כ 3 ק"מ מזרחית לנו, ממנה הגיע ישוע על חמור (שהביאו תלמידיו מבית פְּגִי) ועליו נכנס לירושלים ("יום ראשון של התמרים") ● כנסיית דומינוס פלוויט (האדון בכה), מקום בו ישוע ראה את ירושלים, בכה על חילול הקודש בה וניבא את חורבנה. ● שער הרחמים, דרכו ע"פ המסורת נכנס ישוע אל העיר ● הר הבית, אליו הגיע ישוע. הוא מטהר את המקדש, מרפא חולים ושב לישון בבית עניה. ● חדר הסעודה האחרונה, בו סעד ישוע עם תלמידיו ביום חמישי - ליד כנסיית הדורמיציון על הר ציון ● גת שמנים, שם נבגד ע"י יהודה איש קריות ונעצר ע"י הרומאים. ● כנסיית סנט פטרוס אין דליקנטו, בית הכהן הגדול כיאפה שם עונה ונכלא בצינוק ● מצודת האנטוניה (מיקום משוער: הפינה הצפון מערבית של העיר העתיקה), אליה נלקח למשפט בפני פונטיוס פילטוס ביום שישי בבוקר ● הגולגולתא, שם נצלב. (עבור קתולים ואורתודוקסים-כנסיית הקבר, עבור פרוטסטנטים-גן הקבר) ● כנסיית העליה לשמים, ממנה עלה לשמיים 40 יום לאחר התחיה
	

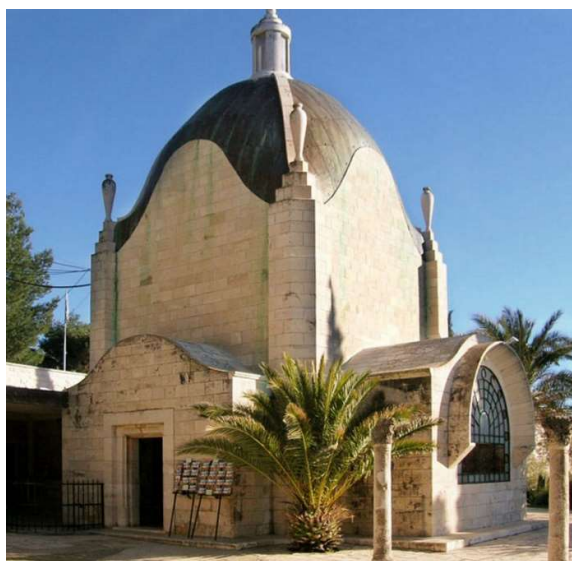

<https://youtu.be/ZFOjC32FHw0>

הר הזיתים:
דומינוס
פלוויט

כנסיית דומינוס פלוויט היא כנסייה קתולית-פרנציסקנית על מורדותיו המערביים של הר הזיתים.

הפרנסיסקנים מצאו במקום נקרופוליס מהמאות 1-2. במאה ה-1 קברו בגלוסקמאות, ואח"כ עברו לסרקופגים.

על הגלוסקמאות נמצאו שמות כמו יוסף ומרים, וסמלים של דגים ועוגנים. הפרנסיסקנים מחפשים שרידים מקהילת היהודים-נוצרים, שהיו התפר בין היהדות לנצרות, אולם אין אפשרות לדעת אם הקברים הם של יהודים-נוצרים. את כנסיית דומינוס פלוויט, "האדון בכה", בנה אנטוניו ברלוצ'י, האדריכל של הפרנסיסקנים.

היא נראית כדמעה, ומוקדשת לבכי של ישוע, כשעלה להר הזיתים וניבא: "רואים אתם את כל אלה? אמן אומר אני לכם, לא תשארו פה אכן על אכן אשר לא תפל ארצה." (מתי כד 1-2). אח"כ לימד על אחרית הימים.

בפנים נמצאים שרידי הכנסייה הביזנטית. הכנסייה המודרנית פונה למערב, הביזנטית למזרח.

בכנסייה הביזנטית היה סורג בין המזבח לקהל (במזרחיות – איקונוסטזיס, ובמערביות – נעלם).

ישוע מנבא על חורבן ירושלים – ולכן חלון הכנסייה פונה להר הבית, וכשעומדים במרכז הכנסייה הצלב נופל על כנסיית הקבר. על המזבח פסיפס של תרנגולת ואפרוחים.

ביום ראשון של כפות התמרים יוצאת תהלוכה מבית פגי, כמו שליוו את ישוע כשנכנס לירושלים ביום ראשון הקדוש. בבית פגי לקחו את העיר שעליו עלה ישוע כשנכנס לעיר. בתיאור המסע של אַגְרִיָה מהמאה ה-4, מופיע תיאור התהלוכה.

תהלוכה זו נשמרת לאורך 1,600 שנה, ושרים בה "הושע נא לבית דוד".

הקתולים מצטרפים ברשות הפרנסיסקנים. התהלוכה עוברת ליד כנסיית דומינוס פלוויט.

בית הקברות היהודי בהר הזיתים

ראשיתו של בית הקברות בתקופת הבית הראשון. נמצאים בו גם **קבר אבשלום**, **קבר בני חזיר**, ומערת **קבר יהושפט**. הוא היה אתר קבורה מרכזי גם בתקופת הבית השני. בימי הביניים עד למאה ה-14 לספירה, היו קברי היהודים צמודים לכותל המזרחי מחוץ לחומה. החל מהמאה ה-14 הממלוכים גרמו ליהודים לנטוש את המקום. בית הקברות היהודי על הר הזיתים התפתח בתקופה הממלוכית. עד שנת 1967 היה בית הקברות היהודי על הר הזיתים מזבלה. כעת מטפלים במקום ומשקמים אותו.

את הרוגי העיר העתיקה בתש"ח (1948) העבירו להר הזיתים, שם קבורים גם: **ש"י עגנון**, **אליעזר בן יהודה**, **הרב קוק ומנחם בגין**.

בית הקברות שימש ברצף 450 שנה, ושימש בני עדות רבות: תימנים, בבליים, כורדים. במסורת היהודית היה יתרון ועדיפות לקבורה בהר הזיתים, אליו באו במיוחד כדי להיקבר. נשים מבוגרות הגיעו לירושלים כדי להיקבר כאן. בהר הזיתים קבורים רבנים, סופרים, מנהיגים, אנשי אקדמיה. ראש הממשלה מנחם בגין נקבר כאן לבקשתו, לצד לוחם אצ"ל **מאיר פיינשטיין**, ולוחם הלח"י **משה ברזני**.

כמו כן קבורים בהר הזיתים **הרב קוק**, **אדמו"רים**, **אליעזר בן יהודה**. עדיין ניתן לרכוש חלקות. המקום מאובטח.

הר הזיתים: קבר מרים בעמק יהושפט ומערת הבגידה

זהו המקום שעל פי המסורת הנוצרית-אורתודוקסית הוא מקום קבורתה של מרים אם ישוע. **"קבר מרים"** נתפס על ידי הכנסייה הקתולית כמקום בו היא הונחה עד לעלייתה השמימה. הברית החדשה אינה מספרת מה עלה בגורלה של מרים ולכן התפתחו מסורות שונות אודות קבורתה. מותה ועלייתה של מרים לשמים מתוארים בחיבור **אפוקריפי ("הירדמות מרים")** מהמאה השנייה.

החיבור מתאר כי מרים לא מתה כדרך כל אדם אלא נפלה עליה תרדמת נצח שלאחריה הובאה למנוחתה ומשם נאספה לזרועות בנה בשמיים. בבסיס האמונה הרעיון כי המוות הוא עונש על חטאי האדם ואילו מרים הייתה נקיה מחטאים. מרים עלתה בגופה לשמים, ולכן הקבר ריק.

אנחנו בקריפטה של הכנסייה הצלבנית, שעמדה מעל המבנה כאן גם צלבני, שנבנה על שרידים קדומים יותר. על פי המסורת מרים נרדמה בהר ציון, נקברה כאן, בעמק יהושפט, ונאספה לזרועות בנה בהר הזיתים.

שני הפלגים מנציחים את המאורע ב-15 באוגוסט: **הקתולים** קוראים לחג "חג ההרדמות", **והאורתודוקסים** – **"חג האסומפסיון"** עליית מרים השמימה, לפי הלוח היוליאני – ב-28 באוגוסט.

המקום נבנה ע"י המלכה הצלבנית **מליסנדה**, שקבורה כאן.

באמצע גרם המדרגות, ממזרח קבורים **מליסנדה, אנה ויהויכין** – הוריה של מרים.

ממערב קבור **יוסף**, אביו של ישוע.

הקבר חצוב בסלע.

קיים כאן סטטוס קוו מימי התורכים, חלוקה בין יוונים-אורתודוקסים לארמנים.

הקבר מחולק לשניים, וגם השמירה מתחלקת.

המנורות התלויות – ליד כל מנורה יוונית תלויה מנורה ארמנית.

הקתולים נזרקו מהמקום במאה ה-18.

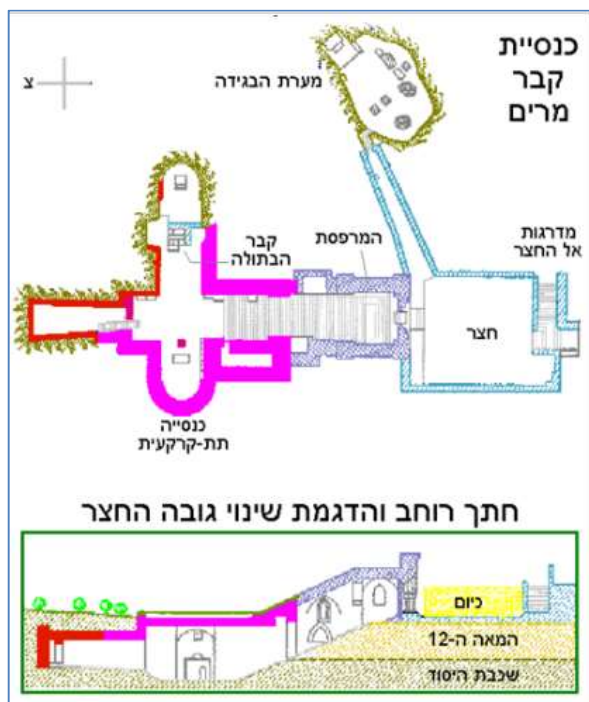
למקום מגיעים ארמנים אורתודוקסים.

הקתולים – לא כולם. פרוטסטנטים – רק המעוניינים.

אחרי המאה ה-13 המוסלמים התפללו

כאן בגלל חשיבותה של מרים באסלאם, ולכן ישנו **מיחרב** בקריפטה.

החזית של כנסיית קבר מרים צלבנית – הקשתות המחודדות, והעמודים.

"מערת הבגידה"

(מוכרת גם כ"מערת היגון", "מערת גת שמנים" או "מערת השליחים", ונמצאת בחזקת הפרנציסקנים).

ממזרח לבניין – ה-Grotto של גת שמנים, מערה המזוהה כמקום ההסגרה של ישוע, שם חיכו שמונת התלמידים, לשם הגיע **יהודה איש קריות** עם היהודים והסגיר את ישוע. (מתי כו 46-36).

לפי המסורת שתחילתה בתקופה הביזנטית, לאחר הסעודה האחרונה ירדו ישוע ו-11 השליחים מהר ציון **לגת שמנים**, וישוע פרש אל **גן עצי הזית** בחברת פטרוס הקדוש, יוחנן בן זבדי ויעקב בן זבדי.

ישוע התפלל בגפו על "**סלע היגון**" שמעליו הוקמה בראשית המאה ה-20 **כנסיית כל העמים** הסמוכה, ואילו יתר שמונת השליחים המתונו במערת הבגידה.

כאשר סיים ישוע להתפלל, הגיע עם שלושת השליחים אל המערה, ובאותה עת בא לקראתו **יהודה איש קריות**, כשהוא מלווה בשליחי הסנהדרין והסגירו לידיהם אגב סימונו בנשיקה על לחיו.

בתגובה קיצץ פטרוס את אוזנו של **מלכוס**, משרתו של הכהן הגדול קיפא, וישוע ביצע במקום

<p>את הנס האחרון לפני מותו על הצלב, וריפא את הפצוע. מסורת זו הייתה מקובלת על הכל עד המאה ה-14, עת החלה מתפתחת מסורת חדשה רק בקרב עולי רגל מהמערב, ולפיה המערה היא המקום בו עבר ישוע את ליל היגון. במקביל הפך סלע היגון בגן עצי הזית, מקום בו נצבת כיום כנסיית כל העמים, לאתר בו הסגיר יהודה איש קריות את ישוע לידי הכהן הגדול. בשל כך, יש המכנים עדיין את המערה בשם "מערת היגון". עולי דרך מהמזרח דבקו כל העת במסורת הביזנטית המקובלת כיום על הכל.</p>	
<p>זהו הגן בו, על פי המסורת הנוצרית והמתואר בברית החדשה, התפלל ישוע בלילה שלפני צליבתו את תפילתו האחרונה והתייסר, קודם להסגרתו לידי הרומאים על ידי יהודה איש קריות.</p> <p>בלילה האחרון ישוע הגיע מעבר לקדרון, "אֶל מְקוֹם הַנְּקָרָא גַת שְׁמֹנִים" (מרקוס יד 32). (ישוע הרגיש את הלחץ, כמו פריכת הזיתים). ישוע הגיע עם 11 תלמידים, השאיר 8 בחוץ, מצפון, ויחד עם שלושה הגיע לכאן: פטרוס, יעקב ויוחנן. הוא ביקש מהם לא להירדם, סר הצידה להתפלל. הוא התפלל – אך ביטל את רצונו בשביל האלוהים: "אֵךְ לֹא כָרְצוֹנִי אֲנִי כִּי אִם כָּרְצוֹנְךָ אֱתָה" (מתי כו 39). כשחזר מצא שהם נרדמו, וכך שלוש פעמים. התלמידים נרדמו אחרי הסעודה, וישוע גער בהם: אל תירדמו, אל תבזבוזו את החיים על הדברים הפחות חשובים, תחיו את החיים ותמלאו אותם במשמעות. אל תתנו לחיים להרדים אתכם בשגרה. אח"כ חזרו אל השמונה, יהודה איש קריות הגיע והסגיר את ישוע. המסרים:</p> <ul style="list-style-type: none"> • מקום התפילה האחרון • פן אלוהי ואנושי – עצב ומועקה, אך יעשה כדבר האלוהים • לא להירדם, לא לתת לגוף = לחומר לנצח את הרוח. <p>בחצר הכנסייה עצי הזית בני כמה מאות שנים, השורשים אולי בני 2,000 שנה. את הכנסייה הנוכחית בנו מעל שרידי הכנסייה הצלבנית, שנבנתה על גבי הכנסייה הביזנטית. הכנסייה המודרנית נבנתה בשנות ה-20 של המאה ה-20, בשיתוף פעולה של עמים קתולים שלחמו האחד כנגד השני במלחמת העולם הראשונה, והתאחדו לבנות את הכנסייה – ביטוי לאחדות הקתולית – ומכאן שמה "כנסיית כל העמים".</p> <p>בתוך אולם התפילה האדריכל הוא אנטוניו ברלוצי. בפסיפס שבאפסיס – ישוע מתפלל על האבן. בצד שמאל – ההסגרה מלוקס – נשיקה. בצד ימין – ההסגרה מיוחנן. המזבח מעל לסלע האם, שם לפי המסורת ישוע התפלל. "כנסיית היגון" – כהה וחשוכה, כדי להמחיש את הסיפור. ברצפה פסיפס דומה לביזנטי, יש בו חלונות שדרכם רואים את שרידי הרצפה הביזנטית.</p>	<p>הר הזיתים: גת שמנים</p>

מבחויך:

בגג הכנסייה 12 כיפות, כל כיפה מוקדשת לעם אחר – מסומנות בתקרת הכנסייה בדגלים. התקרה מלאה בכוכבים של הלילה האחרון בחוץ. חזית הכנסייה – סגנון נאו-גותי, משולש, עם כותרות קורינתיות. מעל כל עמוד פסל של אחד מארבעת האוונגליונים. האב – באמצע הגמלון עם משולש, ומתחתיו ישוע עם זרועות פתוחות. שתי קבוצות בני אדם ניצבות משני צדדיו של ישו, אך במרחק מה ממנו כדי להדגיש את בדידותו בעת ייסוריו בגת שמנים:

משמאל – בעלי השררה

שלא השכילו להכיר בישוע ובבשורה (אחד מהם אוחז ספר ועליו המילה "בורות"), הלוחמים – עם חרב, הנגנים – עם נבל, כולם לא שווים כלום בלי האלוהים.

מימין – האנשים הפשוטים, העניים, המסכנים, בוכיים ואבלים, כולם מסתכלים על אלוהים.

מעל לקצה הגמלון – האיילים, "פֶּאֵל, תַּעֲרַג על-אֶפִיקי-מַיִם – כֵּן נִפְשֵׁי תַּעֲרַג אֵלַיךְ אֱלֹהִים" (תהילים מב ב).

הר ציון:
שער ציון

שער ציון נקרא גם "**שער דוד**", "**שער הרובע היהודי**" או "**שער היהודים**" והוא משמש לכניסה לרובע היהודי. זהו **שער תפנית**, כלומר הכניסה דרכו היא ב-90 מעלות ימינה, כדי להקשות על התקפת אויב, בדומה לרוב שערי החומה. אבני החומה מסביב לשער מנוקבות בחורי כדורים, שריד לקרבות העזים שהתחוללו במקום במלחמת העצמאות

השם 'שער ציון' לקוח משם ההר אליו הוא מוביל, ומופיע לראשונה במפות מימי הביניים. הראשונה שבהן היא מפת קמברה הצלבנית משנת 1150 השמורה בספריית העיר **קמברה** (Cambrai) שבצרפת, בה נקרא השער בשם **Porta Montis Syon** ('שער הר ציון').

בספריית המוזיאון הבריטי שמורה מפה מתחילת המאה ה-13, ובה כבר מופיע השם שער ציון (**Porta Syon**).

שמו הערבי של השער, **בַּאב א-נְבִי דָאוּד**, נובע מקרבתו לקבר **דוד המלך** שעל הר ציון. ימים ספורים לאחר הכרזת העצמאות, בלילה שבין ה-17 ל-18 במאי 1948, כבשה מחלקה מגדוד "**הפורצים**" של חטיבת **הראל** של הפלמ"ח את הר ציון, ובעקבות כך הוחלט לפרוץ אל הרובע היהודי הנצור דרך שער ציון.

<p>בליל המחרת, בשעה 2:00 בלילה, פרץ כוח של החטיבה, בפיקודו של דוד אלעזר ("דדו") את השער, אך אז גילה דדו כי חייליו המותשים מימי לחימה ארוכים ללא מנוח, נרדמו בעת ההמתנה לפיצוץ, ואפילו הרעש הנורא לא הצליח להעירם. לאחר שהעירם, נכנסו הלוחמים לעיר העתיקה, וחברו לכוחות ההגנה ברובע היהודי. הכוח לא הצליח להחזיק במקום והשער נכבש בידי הלגיון הירדני. ב - 17 ביולי 1948 נעשה ניסיון נוסף לפרוץ לעיר העתיקה (מבצע קדש). המשימה לפריצה דרך שער ציון הוטלה על גדוד "בית חורון" מחטיבת עציוני, בפיקוד מאיר זורע. שיטת פריצת החומה הייתה באמצעות מתקן נפץ מתוחכם בצורת קונוס. לפנות בוקר הקונוס הופעל אך השאיר רק סימני פיה במקום. אי לכך בוטל המבצע. לאחר שביתת הנשק הר ציון, ללא שער ציון, הפך לחזית מדינת ישראל למשך 19 שנים שבהן חצה את ירושלים הקו העירוני, עד איחוד ירושלים העתיקה במלחמת ששת הימים.</p>	
 <p>כנסיית הדורמיציון היא כנסייה של המסדר הבנדיקטיני הממוקמת על הר ציון, בירושלים, בקרבת שער ציון, קבר דוד ובסמוך לחומה הדרומית של העיר העתיקה. לפי אחת המסורות, הכנסייה ניצבת במקום בו נרדמה מרים, אם ישוע לשנת הנצח. (Dormitio בלטינית פירושו 'לישון'). יש הטועים וקושרים את שם הכנסייה עם מיקומה על הר ציון, אולם <u>אין קשר</u> בין הדברים. בשנת 1998 שונה שם הכנסייה על ידי המסדר ל"האגיה מריה סיון (Hagia Maria Sion). הכנסייה היתה מהגדולות והחשובות בירושלים והיא מתוארת בהבלטה במפת מידבא כגדולה מכנסיית הקבר. כנסיית הגיה ציון = ציון הקדושה, נבנתה סביב 390, והיא מוקדשת לארבעה אירועים: 1. בפנטקוסט, 7 שבועות אחרי תחייתו של ישוע (50 יום), ירדה רוח הקודש, והשליחים התחילו לדבר בשפות רבות כדי להפיץ את הנצרות (מעשי שליחים ב 13-1). הדיבור בשפות שונות איחד את הנוצרים (בעוד שהדיבור בשפות שונות במגדל בבל נועד להפיץ את היהודים: "פְּרוּ וְכַבוּ וּמְלֵאוּ אֶת-הָאָרֶץ", בראשית א כח). זה המקום שבו נולדה הקהילה הנוצרית שהתכנסה בו לאחר הצליבה. רוח הקודש ירדה על ישוע בזמן הטבילה, בדמות יונה, וכאן רוח הקודש ירדה על הקהילה = התלמידים, שהעבירו אותה הלאה. רוח הקודש היא הסמכות, והיא עוברת בהסמכה. כאן הסמכות עברה לשליחים, אח"כ ל-7 הדיאקונים שהיו המשרתים (כגון סטפנוס), ועד היום מסמיכים כוהני דת. הסמכות באה מרוח הקודש, ומאפשרת לנהל טקסים (דומה לשכינה ביהדות, חלק מהאלוהות שעוברת לאדם).</p>	<p>הר ציון: כנסיית הדורמיציון</p>

כאן נוסדה קהילת **הפנטקוסטלים**, שבאים לבקר כאן וחוגגים את ירידת רוח הקודש עליהם.

בשנת 415 מצאו **בבית ג'מאל** את עצמותיו של סטפנוס הקדוש, הפרוטומרטיר הראשון, והביאו אותם לכאן לירושלים, ולכן שיפצו את הכנסייה (מאוחר יותר העבירו את עצמותיו לסנט אטיין).

2. לפי הצליינים, מסורת מהמאה ה-4 – מזכירים כאן גם את **חדר הסעודה האחרונה**. הכנסייה הוקמה ליד החדר, בדומה לכנסיית הקבר, שם אולם התפילה הוקם ליד אתר הצליבה והקבר.

לפי הצליינים, למקום נקשרו סיפורים נוספים: **כתר הקוצים** היה כאן תקופה מסוימת, האבנים שאתם סקלו את סטפנוס, השמן שהסמיכו את המלכים, העמוד שאליו קשרו את ישוע. הייתה נטייה לרכז שרידים למקום חשוב.

3. במאה ה-7 התווספה מסורת **שמרים נכנסה כאן לתרדמת** = **קוֹיִמְזִיס** (מכאן המילה קוֹמָה), ומכאן לקחו אותה לקבורה. התיעוד היה בדיעבד. הוסיפו מזבח שמוקדש למרים.

הכנסייה "הגיה ציון" נבנתה בתקופה הביזנטית, נפגעה בתקופה הפרסית, נהרסה ברעידות אדמה או במאה ה-11 (1009) ע"י **אלחכים באמר אללה**, נבנתה מחדש ע"י הצלבנים במאה ה-12, במאה ה-13 נהרסה ע"י **האיובים**, והשריד היחיד שנותר – מבנה החדר של הסעודה האחרונה.

הכנסייה נבנתה מחדש במאה ה-19. הצלבנים הכניסו את חדר הסעודה האחרונה לתוך הכנסייה כחדר פנימי, וגודלה היה מצומצם יותר. הצלבנים הקדישו את הכנסייה למרים הבתולה.

4. כבר במאה ה-4 היה קשר ל**דוד המלך**, לפי **הנוסע מבורדו**.

גם **פטרוס**, אחרי שדיברו בשפות שונות, נתן דרשה ארוכה ובה ציין את דוד: "**אֲנֹשִׁים אֲחִים, אֲפֹשֶׁר לֹאֲמַר לְכֶם בְּבִשְׁחוֹן עַל דָּוִד אֲבִינוּ, שֶׁהוּא מֵת וְגַם נִקְבֵּר וְנִקְבְּרוּ נִמְצְאָ עִמָּנוּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה**" (מעשי השליחים ב 29).

לכן הצלבנים הכניסו למסורת את **קברו של דוד**.

בתקופת בית שני ציינו את קבר דוד בגבעה המערבית, ו**יוספוס פלביוס** מספר ששדדו את הקבר בתקופה הביזנטית, במאות 4-6, הזכירו הצליינים את קבר דוד בעיר דוד היא **בית לחם**, כתוב: "**וְגַם יוֹסֵף, שֶׁהָיָה מִבֵּית דָּוִד וּמִמְשַׁפְּחָתוֹ, עָלָה מִן הַגְּלִיל אֶל יְהוּדָה, מִהַעִיר נֶצְרֶת לְעִיר דָּוִד הַנִּקְרָאת בֵּית לָחֶם**" (לוקס ב 4).

המסורת נדדה, ומהמאה ה-10 מספרים על קבר דוד בירושלים.

במאה ה-12 קבר דוד נכנס למבנה הכנסייה הצלבנית.

בשנת 1333 קנו מלכי **נאפולי** את חדר הסעודה האחרונה, ונתנו אותו לפרנסיסקנים. מהמאה ה-14 ישבו בהר ציון נזירים פרנסיסקנים, שבנו מצפון לחדר הסעודה האחרונה מנזר עם **קלויסטר** (חצר עם קירות מסביב שאינה מקורה).

הנזירים ישבו במקום עד למאה ה-16.

במאה ה-13 היו בעיות סביב התפילה בקבר דוד בין היהודים לפרנסיסקנים, והתורכים גרשו את הפרנסיסקנים והיהודים.

במאה ה-16 גרשו התורכים את הפרנסיסקנים סופית, והפכו את הבניין למסגד המוקדש ל**נביא דאוד**, המקום הפך וואקף באחריות משפחת **דג'אני**.

בשנת 1910 קנו גרמנים בנדיקטינים קתולים שטח מצפון והקימו כנסייה עגולה שמוקדשת להרדמות מרים, **הדורמיציון**. (דורמיציו = לישון).

בשנת 1948 כבשה ישראל את הר ציון, שער ציון נסגר, חיילים ישבו על גג כנסיית הדורמיציון. לארמנים לא הייתה גישה לבית הקברות שבהר ציון. משפחת דָג'אני גורשה/ברחה לעיר העתיקה, והרכוש הפך נכסי נפקדים. ארכאולוגים ישראלים חפרו בהר ציון בראשות **יעקב פינקרפלד**, ארכאולוג וחוקר בתי כנסת, שנהרג ברמת רחל לפני שפרסם את הממצאים.

פינקרפלד בדק את מבנה חדר הסעודה האחרונה, ומצא מבנה צלבני – עם **אפסידה** (גומחה כמקום תפילה), מתחת לשרידים הצלבניים מצא ריצוף ביזנטי, ומתחתיו ריצוף רומי – לא ידוע ממתו ואת מי שימש. אולי היה בית תפילה יהודי במאה ה-2, אולי הקהילה שנשארה במקום, אולי בית הכנסת. **שהזכיר הנוסע מבורדו**. יש חוקרים שחושבים שזה היה בית התכנסות של יהודים-נוצרים, ואחרים – שזו הייתה כנסייה מחתרתית, **דומוס אקלסיה**.

הפסים המודגשים – הכנסייה הביזנטית, הקווים הדקים – מה שקיים היום.

אנחנו בחדר צלבני שעבר שיפוץ פרנציסקני במאה ה-14. הכותרות מצפון – צלבניות. המדרגות במזרח מובילות לחדר נוסף. הפרנציסקנים פיצלו את המסורות: החדר הגדול מציין את הסעודה האחרונה, והחדר הקטן את ירידת רוח הקודש, למרות ששני הדברים קרו באותו מקום. במאה ה-1 אכלו בהסבה, והשתמשו בשולחנות אבן נמוכים. במאה ה-16, כשהמקום הפך למסגד, בנו **מיחרב** במרכז הקיר הדרומי לכיוון מכה. בפניה הדרום-מערבית הוסיפו **מינבר** – בימת הדרשן, עם כתובות בשבח דוד, וויטראז'ים בקיר הדרומי. בחדר נותרו שני סמלים נוצרים:

- תבליט כבש – סמל לישוע שה האלוהים, שנמצא בחיבור של המנורה לתקרה.
- עמוד דק ויפה במינבר, עם כותרת של שקנאי.

באמנות הליטורגית-נוצרית מסמל השקנאי את **ישוע**, שהקריב את עצמו למען מאמיניו. האם השקנאית מאכילה את גוזליה על ידי מילוי השק שבתחתית מקורה, פותחת את הפה, והגוזלים מכניסים את ראשם הזעיר אל פיה הפעור ואוכלים ממנה. נראה כי בעת העתיקה נראה הדבר כאילו הגוזלים אוכלים את גוף האם עצמו, ומכאן קצרה הדרך לדימוי הנוצרי. זו אמנות נוצרית ימי ביניים.

הר ציון:
חדר הסעודה
האחרונה

בשנת 2000 נערך שיפוץ לקראת ביקור האפיפיור, ואז נוסף העץ בצד הצפוני, תרומת ארגון איטלקי:

עץ הזית – מסמל את הארץ, השלום, הברית עם אלוהים.

שריג של גפן וגבעול חיטה – היין והלחם.

3 ענפים יוצאים מהגזע – השילוש.

באיגרת ה-11 לרומים פאולוס מזכיר לנוצרים שהאמונה הנוצרית מגיעה מהיהדות:

"*קָרִי גַם אֲנִי בֵּן עַם יִשְׂרָאֵל, מִזֵּרַע אַבְרָהָם וּמִשִּׁבְטַת בְּנֵימִין*" (אגרת שאול אל הרומאים יא 1).

הנוצרות היא כמו זית בר שהורכב על זית מבוית – היהדות. הנוצרים שואבים את מקורותיהם מהיהדות.

עוד מימי התורכים איפשרו לנזירים הפרנסיסקנים לערוך כאן טקס זיכרון פעמיים בשנה:

ביום חמישי של הסעודה האחרונה – שאז התקיימה הסעודה, ובפנטקוסט – שאז ירדה רוח הקודש.

כשעומדים בחדר ניתן להקשיב לקבוצות שמדברות בשפות שונות, עם הדגשה על השוני בין השפות, כי זו משמעות הפנטקוסט – מכאן דיברו בהרבה שפות והפיצו את הבשורה לעולם.

החשיבות של המקום: כאן נולדה הקהילה הנוצרית.

בד"כ מתפללים כאן את תפילת "אבינו שבשמים".

כל הכנסיות מבקרות בחדר הסעודה האחרונה.

הבעלות על חדר הסעודה האחרונה

הפרנציסקנים, שנוכחותם בארץ החלה בשנת 1217, רכשו את חדר הסעודה האחרונה ואת סביבתו בהר ציון במאה ה-14 בכסף, ששולם לשליט הממלוכי, וקבעו במקום את מרכזם.

בשנת 1552 הורה פירמן של הסולטאן העות'מאני על גירוש הפרנסיסקנים מחדר הסעודה

האחרונה, ששימש כמרכז בירושלים, ועל מסירת המקום לחזקה מוסלמית.

הסדרי החזקה והשימוש במקומות הקדושים לנוצרות בארץ ישראל, נקבעו ב"הצהרת הסטטוס קוו" בשנים 1852 ו-1856, תוך אימוץ המצב שהתקיים בשטח מאז שנת 1757.

בשנת 1948 הופקעו המסגד והקבר ליהודים.

הוותיקן, בשם הפרנסיסקנים, דורש היום את החדר – כי הם האחרונים שקנו אותו בכסף.

בשנת 1948 חל ניתוק מהמקומות הקדושים: הכותל, קבר רחל ומערת המכפלה. בין השנים

1948-1967 נבנו ציפיות לגבי החזרה לעיר העתיקה, גם בקרב חילוניים.

על הגג נבנה חדר נשיא המדינה, ובו השתמש הנשיא השני – יצחק בן צבי.

מרתף השואה

בשנת 1952 הוקם מדרום-מזרח – "מרתף השואה", שהיה אתר הנצחה לאומי מספר 1.

בשנות ה-60 של המאה ה-20 עברו טקסי הזיכרון הרשמיים לשואה ולגבורה ל"יד ושם".

מרתף השואה הוא אתר בעל אופי דתי, המכוון למגזר החרדי.

במרתף נמצא אוסף עצום של לוחות שיש – יותר מאלפיים לוחות קבועים על קירות המרתף –

שעליהם חרוטים שמות הקהילות שחרבו בשואה.

נציגי הקהילות מקיימים במרתף את טקס האזכרה השנתי לנספים מקרב בני קהילתם.

למרות שאינו מוזיאון, במרתף מוצגים גם חפצי קודש של הקהילות.

מלבד חפצי יודאיקה שונים, כמו יריעות ספרי תורה, פרוכות ותשמישי קדושה, הובאו למרתף

השואה כדי אפר של נרצחים ממחנות הריכוז (אלכס לבון, מרתף השואה בהר ציון: "בין זכירה

עממית לזיכרון ממלכתי", אוניברסיטת בן גוריון בנגב).

בשנת 1967 חלה דעיכה במעמד הר ציון לטובת הכותל.

<p>חג שבועות היהודי הוא היום הגדול של הר ציון, לפי המסורת דוד המלך נולד ונפטר בשבועות. בתקופות האינתיפאדות היהודים חששו להיכנס לעיר העתיקה, ואז חזרה ההתעניינות בקבר דוד. הכביש שעולה לחניון הר ציון נסלל לקראת ביקורו של פאולוס השישי בשנת 1964, ונקרא לכן "כביש האפיפיור".</p> <p>מצפון-מערב – הדורמיציון ומגדל הפעמונים של הכנסייה.</p> <p>מגדל הפעמונים כונה ע"י הירושלמים בובי – כי הזכיר את כובע השוטרים האנגלים.</p> <p>מצפון – מנזר ארמני.</p> <p>מימין – המנזר הפרנציסקני אד-סנקולום המשופץ, עם גגות הרעפים האדומים.</p> <p>בשנות ה-70 של המאה ה-20 אפשרו לישיבת התפוצות להיכנס למבנים של משפחת דג'אני, שהוכרזו כנכסי נפקדים.</p> <p>קרוב לבניין מזרום-מזרח – בית הקברות של משפחת דג'אני.</p>	
<p>קבר דוד המלך הוא מבנה בהר ציון בו על פי מסורת נוצרית, מוסלמית ויהודית קבור דוד המלך.</p> <p>המסורת הנוצרית מוסיפה ורואה בקומה השנייה של המבנה את חדר הסעודה האחרונה, בה סעדו ישוע ותלמידיו לפני שנלקח אל מותו.</p> <p>אתר זה, המקודש לשלוש הדתות, היה לנקודת מגע וחיכוך ביניהן במשך השנים.</p> <p>מהבחינה הארכיאולוגית קבר דוד המלך הוא מבנה מן התקופה הרומית ובצדו שרידים מהתקופה הביזנטית של מבנים שמזוהים עם כנסיית ציון.</p> <p>פטירתו של דוד מתוארת בספר מלכים א' (ב, י): "וישכב דוד עם אבותיו וייקבר בעיר דוד". הדבר חוזר על עצמו במהלך תקופת בית ראשון, כשלגבי מרבית שושלת בית דוד מצוין בספר מלכים כי נקברו "עם אבותיהם" בעיר דוד.</p> <p>כן, מסופר שיהוידע הכהן נקבר יחד עם המלכים.</p> <p>ספר דברי הימים מוסיף הבחנה משנית, וקובע כי מקצת המלכים, כגון אחזיה ויואש נקברו בעיר דוד, אך לא ב"קברי המלכים".</p> <p>בתקופת בית שני עוד היו קברי בית דוד ידועים.</p> <p>הם מוזכרים בספר נחמיה כנקודת ציון ידועה במקרא נאמר שדוד המלך נקבר במערת קברי בית דוד בחלקה הדרומי של עיר דוד אך מקום הקבר הידוע כיום, נקבע על פי מסורת חלופית בת כאלף שנים לערך, המזהה את מקום הקבר דווקא בהר ציון, סמוך לחומה הדרומית של העיר העתיקה.</p> <p>הקבר המזוייף</p> <p>בתקופת המנדט הבריטי החל משנת 1920 אולצה משפחת דג'אני המוסלמית שהחזיקה במקום לפתוח אותו באופן שוויוני בפני מבקרים לא מוסלמים.</p> <p>עם כיבוש הר ציון בידי כוחות הפלמ"ח ב-1948 וכניסת חיילי צה"ל לקבר דוד, התברר לראשונה כי הקבר אותו הציגה משפחת דג'אני בפני היהודים והנוצרים כל השנים היה למעשה קבר מזויף ששכן בקומה העליונה מעל הקבר האמיתי.</p> <p>"קבר" זה היה למעשה גוש אבנים ומלט שנבנה במטרה להרחיק את הזרים מהקבר האמיתי שבקומת המרתף.</p> <p>מנהגים הקשורים במקום</p> <p>בחג שבועות, יום פטירתו של דוד המלך על פי המסורת היהודית פוקדים את הקבר אלפי מבקרים, חלקם מדליקים אז ק"ן (150) נרות, לציון מספר המזמורים שבספר תהילים,</p>	<p>קבר דוד המלך</p>

<p>המיוחס לדוד. כמו כן המבקרים במקום נוהגים לקרוא בו פרקי תהילים. ובתקופות שונות אף ייסדו במקום חבורות תהילים. בכל מוצאי שבת מתקיימת במקום סעודת "מלווה מלכה" המונית, סעודה זו נקראת גם "סעודתא דדוד מלכא" (סעודת דוד המלך), שכן דוד המלך ביקש מה' לדעת את יום מותו, וה' גילה לו שהוא ימות בשבת, ומאז, בכל מוצאי שבת היה דוד עושה סעודה לבני ביתו, כדי להודות לה' על שעודנו בחיים.</p>	
<p>ניתן לעקוב בתצפית אחר מהלך התנועה של ישוע בשבוע האחרון: הוא נכנס מהר הזיתים, עלה להר הבית, בילה שבוע בעיר ובלילות ישן בהר הזיתים. ביום חמישי עלה על הגבעה המערבית, שהייתה אז בתוך העיר, סעד את הסעודה האחרונה, וירד להתפלל בגת שמנים במורדות הר הזיתים, ליד קבר אבשלום. בגת שמנים הייתה נשיקת הבגידה של יהודה איש קריות, והיהודים תפסו את ישוע. הביאו אותו לבית של קיפא בהר ציון (לפי הסינופטים – בכנסיית סנט פיטר אין גליקנטו), ומכאן לקחו אותו למחרת בבוקר לפונטיוס פילטוס – למצודת אנטוניה (לפי המסורת מהמאה ה-12), ומשם לצליבה בגולגותא.</p>	<p>תצפית ממרפסת כנסיית סנט פטרוס אין גליקנטו</p>
<p>ראה נקודת הרחבה</p>	<p>כנסיית סנט פטרוס אין גליקנטו</p>

נקודת הרחבה – כנסיית פטרוס אין גליקנטו

כנסיית פטרוס אין גליקנטו היא כנסייה ומנזר מודרניים בהר ציון השייכים למסדר האסומפסיוניסטים הקתולי.

הכנסייה הוקמה בין השנים 1924-1931 על בסיס כנסיות קדומות, הראשונה שבהן, כנסייה ביזנטית מהמאה 4 לספירה.

שם הכנסייה: **פטרוס של קריאת התרנגול** (גלוס קנטוס = קריאת התרנגול בלטינית), מנציח סיפור מתוך פרשת מעצרו וחקירתו הלילית של ישוע.

ישוע נעצר ערב חג הפסח **בגת שמנים** (לאחר הסעודה האחרונה).

בגת שמנים הוא ניבא ל**פטרוס**, תלמידו, שהוא יתכחש לישוע 3 פעמים לפני קריאת התרנגול. מגת שמנים נלקח ישו, לפי המסורת הנוצרית, בנחל קדרון, דרך שער המים שליד מעיין **הגיחון** ובמעלה הר ציון אל בית הכהן הגדול **כייפא**.

בבית הכהן הגדול הוטחו בישו האשמות שונות, במסגרת חקירה לילית על ידי הכהן הגדול והסנהדרין.

לאחר מכן נעצר בבית-כלא שהיה במקום עד הסגרתו למחרת ל**פונטיוס פילטוס**, הנציב הרומי שגזר את דינו לצליבה.

כשישוע יצא עם תלמידיו לסעודה האחרונה, הם עלו לבניין בהר ציון ואכלו שם בערב. עפ"י **הסינופטים** הסעודה האחרונה התרחשה בי"ד בניסן, היום שבו צריך לזבוח את זבח הפסח. בערב זה חוגגים את ליל הסדר ואוכלים מצות. אצל יוחנן הסעודה האחרונה הייתה בי"ג בניסן, ערב לפני הסדר, ואכלו בסעודה לחם:

- 31 "אמר להם ישוע: "אתם כלכם תפשוני בגללי הלילה, שקרי כתוב, 'אפה את-הרעה ותפוצין הצאן'."
 32 אבל אחרי שאקום אלה לפניכם לגליל."
 33 השיב לו כיפא ואמר: "אם תפל יפשוני בגללה, אני לעולם לא אכשלו!"
 34 אמר לו ישוע: "אמן אומר אני לה כי בלילה הזה, בטרם יקרא התרנגול, שלוש פעמים תתכחש לי."
 35 אמר כיפא: "גם אם עלי למות אתה לא אתכחש לה!". וכן אמרו כל התלמידים.
 (הבשורה על-פי מתי, כו 31-35).

דלתות הכניסה: ביום חמישי בלילה, אחרי הסעודה האחרונה יצאו **לגת שמנים** שלמרגלות הר הזיתים. בדלת ריקוע של הסעודה האחרונה, ישוע משמאל: "כולכם תתכחשו לי", **פטרוס** מימין. פטרוס קפץ בראש כי ישוע אמר לו שהוא הסלע של הכנסייה, ולכן פטרוס אמר שלא יתכחש. **פטרוס = שמעון בר יונה = כיפא**, הלך אחרי ישוע והגיע עד לכאן. פטרוס, כמתואר בברית החדשה, אכן התכחש לישוע שלוש פעמים בטרם קרא התרנגול:
 69 "אתה שעה ישב כיפא מחוץ לבית, בתצור. נגשה אליו שפתה אחת ואמרה: "גם אתה היית עם ישוע הגלילי."
 70 אף הוא הכחיש בפני הכל באמרו: "אינני יודע מה את אומרת."
 71 כשיצא אל מבוא התצור ראתה אותו אחרת ואמרה לגמציאים שם: "זה הנה עם ישוע מנצרת."
 72 שוב הכחיש בשבועה ואמר: "אינני מכיר את האיש."
 73 לאחר שעה קלה נגשו העומדים שם ואמרו אל כיפא: "באמת גם אתה מהם, כי המבטא שלך מגלה אותך."

74 אַז הַחֵל לְקַלֵּל וּלְהַשְׁבִּיעַ שְׂאֵינָנוּ מִפִּיר אֶת הָאִישׁ וּמִיָּד קָרָא הַתְּרַגְּוֹל.
75 נֹזֵכַר פִּיפָא בְּדָבָר שְׂאֵמַר לוֹ יִשְׁוֶע -- "בְּטָרְם יִקְרָא הַתְּרַגְּוֹל, שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים תִּתְפַּחֵשׁ לִי", יֵצֵא הַחוּצָה וּבְכָה בְּכִי מֵר. (הבשורה על-פי מתי, כו 69-75).

הקומה העליונה-אולם התפילה

יהודה איש קריות הגיע לגת שמנים, והראה מיהו ישוע. הביאו את ישוע לביתו של הכהן הגדול **קַיפָא** לצורך חקירה. לפי אחד הזיהויים, ביתו של הכהן הגדול היה כאן. כבר במאה ה-4 הייתה כאן כנסייה.

כאן ערכו לישוע משפט, והשפילו אותו. טענו שישוע מחרף ומגדף ויש להסגיר אותו לרומאים.

כיוון שהיה יום חמישי בלילה – השאירו אותו כאן, כדי להביא אותו בבוקר לפונטיוס פילטוס.

האירועים המיוחסים למקום זה – והמסר:

- משפט לילה בפני הסנהדרין.
- שמרו אותו כל הלילה בצינוק, בקריפטה – להזדהות עם הסבל בלילה.
- ההתכחשות של פטרוס – גם פטרוס יכול להיכשל, כל אחד יכול לחטוא.
- התיקון, החזרה בתשובה בכנסיית בכורת פטרוס בטבחה – כל אחד יכול לחזור בתשובה.
- הפסיפסים – מודלים של חוזרים בתשובה. הכנסייה מוקדשת לחזרה בתשובה.

הפסיפס בקפלה מימין למזבח:

- מרים המגדלית
- האישה החוטאת (לוקס ז 36-50) וזונה שישוע מתארח אצלה.
- מרים הקדושה ממצרים, נפטרה בשנת 421, חיה 47 שנים בכפרת חטאים אחרי שחיה חיי הפקרות.
- **פלגיה הקדושה**, נערת ליווי שחזרה בתשובה, הגיעה להר הזיתים, והתחזתה לנזיר בשם **פלגיוס** וחיה חיי כפרה על חטאים במשך ארבע שנים.

הפסיפס בקפלה משמאל למזבח:

- **דיסמס הקדוש**, "**הגנב הטוב**" שחזר בתשובה.
  - **דוסתיאוס הקדוש**, איש צעיר שהיה עסוק בענייני העולם, חזר בתשובה ופרש למנזר בקרבת העיר עזה במאה ה-5.
  - **ויליאם הנזיר המתבודד**, דוכס אקיטן שרדף את הכנסייה, הוחזר בתשובה ע"י **ברנרד הקדוש מקליירו**, הגיע לירושלים, בילה בה תשע שנים בתשובה על חטאיו ומת באיטליה בשנת 1157.
- הכנסייה קתולית – יש בה 14 תחנות – פסיפס עם צלבים, יש פסלים, מים בכניסה ותאי וידוי. המבנה משנות ה-30 של המאה ה-20, יש בו 3 קומות מלמטה למעלה:
- הקומה התחתונה מתחת לפני הקרקע – בורות חצובים – הבור / צינוק שבו הוחזק ישוע בלילה.
  - הכנסייה שיושבת על סלע האם, ביתו של קיפא.
  - הכנסייה החדשה, אולם התפילה שבו אנחנו יושבים, נמצא מעל ביתו של **כייפא**.

הפרוטסטנטים מתעניינים בקומה התת-קרקעית, כדי להזדהות עם הסבל. ניתן לרדת אליה מבחוץ.

מהמאה ה-19 (שנת 1887) בעלי המקום הם **מסדר האבות האסומפסיוניסטים** – הנזירים **האוגוסטינים** של עלייתה של מרים לשמיים.

קומה 2- קומת הביניים

הדגש על מחילה, "אני מאמין במחילת חטאים".

במערב – סלע האם, זהו בית **קיפא**.

כאן הייתה הכנסייה הביזנטית – מהפתח שברצפה רואים את הבור ובו חציבה של צליינים בתקופה הביזנטית.

באפסיס – **פטרס** חוזר בתשובה, מזכיר את **אליהו הנביא**.

איקונות: מצפון – החטא, **פטרס** אומר שלא יתכחש, ומדרום – המחילה, ישוע נותן לפטרס את מקל הרועים.

הקומה התחתונה

אנחנו נמצאים מתחת לקרקע, המקום חצוב.

החזר השני שימש למחסנים. הכניסה אל החלל למטה הייתה מהפיר.

ישוע בילה את הלילה האחרון כאן, בצינוק.

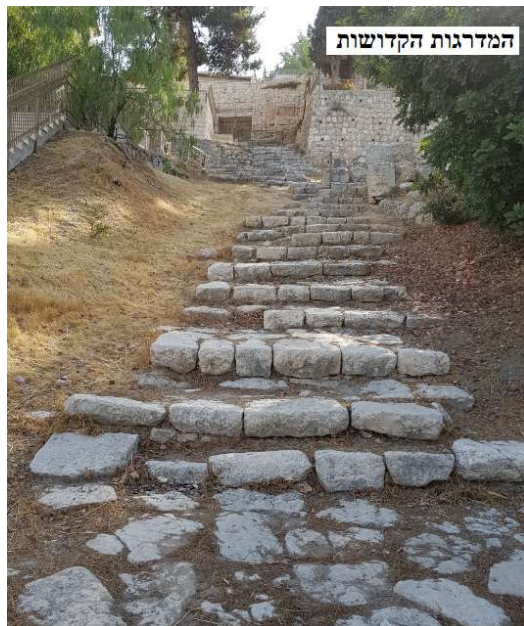
הקומות למעלה מייצגות סליחה, וקומה זו – הסבל.

גרם מדרגות מוביל למטה ובו מחיצה – אולי מקווה, אולי היה בית של כוהנים, נמצאו מסביב מקוואות.

נשאלת השאלה: מה קדם למה? האם הפך למקווה אחרי שהיה בור?

אם קודם היה מקווה, ואח"כ העמיקו לבור – זה לא צינוק ללא פתחים.

מסורת מהמאה ה-4 מזהה את ביתו של **קיפא**, אך אין זיהוי מוחלט. מהמאה ה-5 – נבנתה כאן כנסייה מפוארת. המקום נותן חוויה חזקה.

חצר החפירות

גרם המדרגות מצפון שורד למטה, "המדרגות הקדושות": גרם

מדרגות ביזנטי שחיבר את הכנסיות: **הגיה ציון**, **פטרס אין**

גליקנטו הביזנטית, **השילוח הביזנטית**, ו**גת שמנים**.

חלק ממסלול התהלוכות של הצליינים. ההמשך לקארדו – שבו ערכו תהלוכות.

עד לתחילת המאה ה-20 הצליינים חשבו שהמדרגות הן מתקופת הבית השני.

אם הן היו מתקופת בית שני, אפשר היה לחשוב שישוע ירד מכאן ועלה לביתו של **כיאפה**.

אולם מסתבר שגם כאן המדרגות מאוחרות יותר.

עם זאת, כנראה שהייתה כאן דרך גם בתקופת הבית השני,

ובסבירות גבוהה – בתקופה הביזנטית.